

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СЕРЕДА ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА

УДК 342.4 (477)

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА РЕФОРМА ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Тарасенко Костянтин Васильович,

Управління забезпечення прав людини

Національної поліції України,

начальник відділу уповноважених Голови з питань

контролю за дотриманням прав людини

в поліцейській діяльності

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Батанов Олександр Васильович,

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,

провідний науковий співробітник відділу

конституційного і місцевого самоврядування

кандидат юридичних наук, професор

Кравченко Віктор Віталійович,

Академія праці, соціальних відносин і туризму,

професор кафедри адміністративного,

фінансового та господарського права

Захист відбудеться «28» вересня 2017 р. о 16⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «28» серпня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.В. Кривицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Пояснюється тим, що з моменту проголошення незалежності України відбувається процес розширення обсягу конституційно-правового регулювання, змінюється зміст норм та інститутів конституційного права, з'являються нові нормативно-правові акти конституційно-правового рівня, що зумовлює необхідність здійснення конституційно-правової реформи.

При цьому варто врахувати, що Конституція України посідає найвище місце в національній правовій системі, її положення є первинними та основоположними. Поряд із цим, безсумнівно, назріла об'єктивна необхідність проведення конституційно-правової реформи з удосконалення Основного Закону. Таке вдосконалення має здійснюватися з урахуванням того, що основним напрямом державної політики як внутрішньої, так і зовнішньої є євроінтеграція, а кінцевою метою – повноправне членство в Європейському Союзі. Для України євроінтеграція – це запровадження європейських стандартів прав людини, вдосконалення економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, що також свідчить про актуальність обраної теми.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження зумовлюється також тим, що в Україні започатковано новий етап процесу конституційно-правової реформи, який переслідує стратегічний орієнтир набуття членства в Європейському Союзі. Сучасний період конституційно-правової реформи характеризується активним пошуком засобів і напрямів їх здійснення для реалізації основної мети – формування України як демократичної, соціальної та правової держави, повноправного члена європейської спільноти.

Обумовляється ще й тим, що конституційно-правова реформа в Україні представляє собою особливу управлінську програму дій, у процес якої включено децентралізацію, удосконалення конституційних засад правосуддя та конституційного регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. У той же час є незаперечним, що реалізація конституційно-правової реформи неможлива без наукових доктрин як сукупності узгоджених, прийнятих юридичним співтовариством пріоритетів, принципів і засобів обґрунтування та досягнення поставленої мети і завдань стосовно кожної конституційної зміни до Основного Закону України.

Актуальність наукових розробок у цій сфері обумовлюється також необхідністю теоретичного опрацювання та практичного здійснення конституційно-правової реформи в Україні на шляху реалізації державної стратегії зі вступу до Європейського Союзу, а також науково-практичною дискусією щодо непорушності конституційного ладу та збереження національної ідентичності. Наукова проблема конституціоналізації процесу європейської інтеграції полягає в необхідності відпрацювання науково обґрунтованих напрямів здійснення такого процесу в Україні з метою збереження національної української конституційної традиції.

Водночас комплексність проблеми конституційно-правової реформи як основи інтеграції України в Європейський Союз обумовлює формування серед її

дослідників кількох наукових шкіл. Так, з доктрини, що Європейський Союз є міжнародною організацією його розглядають Арах М., Блокер Н., Булої Ж., Уайет Д., Хей П., Шермерс Г., Шпірман О., Буроменський М.В., Капустін А.Я., Микієвич М.М., Муравйов В.І., Посельський В.М. та ін. До того ж, загальним доктринальним підґрунтям наукового пошуку стали праці вітчизняних учених: Барабаша Ю.Г., Батанова О.В., Білої-Тіунової Л.Р., Бориславської О.М., Крестовської Н.М., Ковалю В.С., Колісника В.П., Крусян А.Р., Марцеляка О.В., Мяловицької Н.А., Оборотова Ю.М., Орзіха М.П., Рабіновича П.М., Скрипнюка О.В., Совгирі О.В., Стецюка П.Б., Федоренка В.Л., Фрицького Ю.О., Шемшученка Ю.С., Юзькова Л.П. та ін.

На вітчизняній науковій ниві проблема правових перетворень на шляху здобуття Україною членства в Європейському Союзі, а також міжнародно-правових аспектів конституційного законодавства відображена в наукових роботах таких правників як Вишняков О.К., Волошин Ю.О., Гоша І.О., Дамірлі М.А., Денисов В.Н., Колодій А.М., Калиновський Б.В., Камінська Н.В., Кампо В.М., Кресін О.В., Луць Л.А., Макієвич М.М., Мармазов В.Є., Мартиненко П.Ф., Муравйов В.І., Опришко В.Ф., Оніщенко Н.М., Олійник О.С., Погорілко В.Ф., Петришин О.В., Петров Р.О., Селіванов А.О., Селівон М.Ф., Терлецький Д.С., Сюр Н.В., Тарасенко К.В., Тацій В.Я., Тодика Ю.М., Шаповал В.М., Шевчук С.В., Чернопищук Я.В., Яковюк І.В., які долучилися до розроблення проблем впливу європейської інтеграції на державно-правовий розвиток України.

Попри значний науковий доробок ключові питання проведення конституційно-правової реформи в умовах вступу до Європейського Союзу не є достатньо розробленими в конституційно-правовій думці й представлені фрагментарними дослідженнями або спрямовані на окремі аспекти конституційно-правової реформи. Саме відсутність комплексних досліджень проведення конституційно-правової реформи в конституційному праві України зумовила невирішеність кола актуальних питань конституційного будівництва та не розв'язала теоретично-методологічні проблеми розвитку конституціоналізму в країні. Зазначені вище обставини й зумовили вибір об'єкта та предмета дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016 – 2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Плану законодавчого забезпечення реформи в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015 – 2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 22 від 22 листопада 2014 р.) та включено Національною академією правових наук України до Переліку

тем дисертаційних досліджень за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право (реєстр. № 132, 2014 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в комплексному науковому дослідженні теоретичних аспектів і практичної реалізації конституційно-правової реформи як основи інтеграції України в Європейський Союз і відпрацювання на цій основі висновків, узагальнень, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення її розуміння та фактичне втілення в правову систему України.

Для досягнення зазначеної вище мети було поставлено такі *задачі*:

- визначити науково-теоретичну основу конституційно-правової реформи в контексті євроінтеграційних прагнень України;
- здійснити аналіз правової регламентації конституційно-правової реформи та інтеграції України в Європейський Союз;
- з'ясувати методологію дослідження конституційно-правової реформи в Україні;
- охарактеризувати генезу конституційно-правової реформи в Україні;
- висвітлити поняття та сутність конституційно-правової реформи в Україні;
- з'ясувати конституційно-правову основу та інституційне забезпечення співробітництва України з Європейським Союзом;
- розкрити конституційно-правові основи інтеграції законодавства України в законодавство Європейського Союзу;
- запропонувати напрями вдосконалення конституційно-правової реформи в Україні на підставі досвіду Європейського Союзу.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації Україною конституційних перетворень щодо інтеграції до Європейського Союзу.

Предмет дослідження – конституційно-правова реформа як основа інтеграції України до Європейського Союзу.

Методи дослідження. Для одержання найбільш достовірних наукових результатів у дисертаційному дослідженні використано низку філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових підходів, методів і принципів наукового пізнання, що дозволило висвітлити обраний предмет системно, розкрити та проаналізувати основні складові проблеми.

Вирішальне значення для методології дослідження конституційно-правової реформи як основи інтеграції в Європейський Союз відіграє *діалектичний підхід*. Він дозволив всебічно та повно сформулювати доктрину конституційно-правової реформи (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.3).

Для розуміння конституційно-правової реформи в Україні застосовувався *історичний підхід*, що є загальним методом дослідження, який виходить з історичної парадигми та чинників (політичних, економічних, соціальних, культурних тощо), що впливають на суспільний розвиток, і допомагає відстежувати такий вплив у часовому просторі, передбачати й аналізувати його еволюцію. Цей підхід був визначальним при вивченні генези конституційно-правової реформи (підрозділ 2.2).

Також у роботі застосовано *компаративний метод* при дослідженні зарубіжного досвіду стосовно проведення конституційно-правової реформи та

прогностичний метод для виявлення напрямів удосконалення конституційно-правової реформи в Україні (підрозділи 3.2, 3.3). Використання *герменевтичного методу* сприяло вивченню змісту доктринальних джерел, у яких сформовано найбільш важливі теоретико-методологічні здобутки науковців з питань предмету дослідження (підрозділ 1.1). Такі *методи як індукція та дедуція* надали змогу сформулювати вступ, висновки до розділів і загальні висновки.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першим комплексним науковим дослідженням, у якому з'ясовано сутність конституційно-правової реформи як умови вступу України до Європейського Союзу. На основі проведеного дослідження вироблено низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають практичне значення не лише для конституційного права, а й для правозастосування в цілому.

Наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист і відображають науковий доробок у цій сфері, конкретизується в науково-теоретичних положеннях, пропозиціях, рекомендаціях, узагальненнях і визначеннях, зокрема:

вперше:

– запропоновано доповнити статтю 69 Конституції України частиною другою в такій редакції: «Питання членства в Європейському Союзі вирішується виключно на Всеукраїнському референдумі»;

– обґрунтовано положення щодо доповнення статті 72 Конституції України частиною третьою в такій редакції: «Якщо референдум визнано таким, що не відбувся або має негативні результати, повторне винесення на референдум питання можливе не раніше ніж через чотири роки»;

– обґрунтовано пропозицію, що статтю 1 Конституції України необхідно доповнити частиною другою такого змісту: «Україна приймає участь у міжнародних організаціях, якщо це не суперечить інтересам держави та її незалежності»;

– запропоновано прийняти Муніципальний кодекс України;

удосконалено:

– обґрунтування, що конституційно-правова реформа покликана сформувати дієвий механізм державної влади, забезпечити пряму участь громадян держави у формуванні державної та муніципальної влади, запроваджувати санкції за порушення державними органами конституційних норм, забезпечувати баланс між компетенцією Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та органів судової влади тощо;

– твердження, що конституційно-правова реформа протікає в певних часових межах і характеризується послідовною зміною етапів, які підпорядковані загальній меті та кожен з яких має свої поточні цілі;

– пропозиції щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» від 1 липня 2015 р. № 2217а;

– положення, що аналіз Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII дозволяє стверджувати, що під час реалізації державної політики, спрямованої на інституційне забезпечення співробітництва України з Європейським Союзом, необхідним є створення в кожній

області України спеціальної комісії, яка відповідатиме за координацію діяльності органів влади в регіонах та за інформування населення про Європейський Союз та європейську інтеграцію України;

– доречно доповнити частину першу статті 6 Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII пунктом 11, виклавши його в наступній редакції: «створення на загальнонаціональному та регіональному рівнях спеціальної координаційної комісії, яка відповідатиме за координацію діяльності органів влади в регіонах та за інформування населення про Європейський Союз та європейську інтеграцію України»;

дістали подальшого розвитку:

– узагальнення про етапи становлення конституційно-правової реформи в Україні: перший (1991 – 1996 рр.) – формування конституційного ладу незалежної України; другий (1996 – 2010 рр.) – реалізація положень Конституції України; третій (2011 – 2014 рр.) – підготовка змін до Конституції України та формування політико-правової системи українського конституціоналізму; четвертий (2014 р. до теперішнього часу) – формування процесу конституціоналізації європейської інтеграції;

– твердження, що серед об’єктивних причин конституційно-правової реформи здебільшого зазначають: 1) внутрішні причини: перехід від авторитаризму до демократії, зміна форми правління або політичного режиму; 2) зовнішні причини: часто продиктовані змінами геополітичного становища країни, проголошенням незалежності, інтеграцією в певну міжнародну чи регіональну спільноту.

Практичне значення одержаних результатів. Напрацьовані науково-теоретичні висновки, положення, пропозиції та рекомендації дисертації використано або може бути використано у:

– *правотворчій діяльності* – в контексті розробки правотворчих пропозицій та ініціатив (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у законотворчу діяльність Департаменту забезпечення взаємодії з Верховною Радою України та регіонами Секретаріату Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2015 р.; довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність управління забезпечення прав людини Національної поліції України від 18 квітня 2017 р.).

– *навчальному процесі* – для складання навчальних планів і програм, підготовки навчальних посібників, конспектів лекцій з таких навчальних дисциплін як теорія держави та права, конституційне право, галузевих дисциплін, написання магістерських і курсових робіт (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес Національної академії внутрішніх справ від 14 серпня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі висновки та пропозиції, сформульовані в роботі, одержані автором особисто та викладені в опублікованих працях. У співавторстві опубліковано одну наукову фахову статтю, в якій внесок здобувача полягає в дослідженні конституційно-правової основи співробітництва України з Європейським Союзом.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення наукового дослідження, теоретичні та практичні висновки, що містяться в дисертації, доповідалися під час виступів на 12 міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, «круглих столах», наукових семінарах, слуханнях, серед яких: «Актуальні проблеми права очима молодих учених» (м. Київ, 4 березня 2014 р.); «Особливості та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні» (м. Київ, 15 квітня 2014 р.); «Проблеми становлення України як демократичної та правової держави» (м. Київ, 17 жовтня 2014 р.); «Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України» (м. Київ, 12 березня 2015 р.); «Конституція України: шляхи вдосконалення» (м. Київ, 25 червня 2015 р.); «Конституція як основа розвитку правової системи» (м. Харків, 2–3 жовтня 2015 р.); «Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. Проблеми та виклики імплементації» (м. Львів, 12 лютого 2016 р.); «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 21–23 квітня 2016 р.); «Законодавче забезпечення вдосконалення правової системи України щодо захисту прав і свобод людини і громадянина» (м. Київ, 25 травня 2016 р.); «Принципи сучасного конституціоналізму та Основний Закон України» (м. Харків, 4–5 листопада 2016 р.); «Правові реформи в Україні» (м. Київ, 24 листопада 2016 р.); «Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу» (м. Полтава, 8 грудня 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертаційного дослідження викладено у 22 наукових публікаціях, серед яких: 10 статей у наукових фахових виданнях, дві з яких включено до міжнародних наукометричних баз, одна – у фаховому виданні іноземної держави, 12 тез доповідей і повідомлень на міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, круглих столах, наукових семінарах і слуханнях.

Структура дисертації зумовлена метою та задачами дисертаційного дослідження. Робота складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (323 найменування на 36 сторінках), а також додатків (на п'яти сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки, з них основного тексту – 203 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми, зазначається її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мета і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, формулюються наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

Розділ 1 «Доктрина та правова регламентація конституційно-правової реформи та інтеграції України до Європейського Союзу» складається із двох підрозділів, в яких досліджено предмет наукового опрацювання конституційно-правової реформи в Україні, проаналізовано правову регламентацію здійснення конституційно-правової реформи в Україні.

Підрозділ 1.1 «Науково-теоретична основа конституційно-правової реформи в контексті євроінтеграційних прагнень України» встановлено, що з моменту проголошення незалежності в Україні відбувається процес розширення обсягу конституційно-правового регулювання, змінюється зміст норм та інститутів конституційного права, з'являються нові нормативно-правові акти конституційно-правового характеру.

Акцентовано увагу на багатоманітності опрацювання цієї теми, що підкреслює важливість питання, що досліджується. Реалізація конституційно-правової реформи неможлива без обґрунтованих наукових теорій, доктрин і концепцій. Аналіз вказаних досліджень, присвячених конституційно-правовій реформі та інтеграції України до Європейського Союзу, здійснюється в різних галузях науки, проблема європейської інтеграції України є і залишається предметом постійних наукових досліджень, але існує необхідність продовження наукових розробок щодо правової формалізації конституційно-правової реформи та інтеграції України до Європейського Союзу. До того ж, проблема розвитку України та її входження до Європейського співтовариства аналізувалася вченими, переважно, через призму політичних, соціальних і гуманітарних чинників. Разом з тим, за межами досліджень залишилися питання, які пов'язані з комплексним, насамперед юридичним, обґрунтуванням здійснення конституційно-правової реформи як основи інтеграції України до Європейського Союзу.

У підрозділі 1.2 «Правова регламентація конституційно-правової реформи та інтеграції України до Європейського Союзу» визначено, що засадничими нормативно-правовими актами з інтеграції України до Європейського Союзу була Угода про партнерство і співробітництво, яка започаткувала співробітництво в широкому колі політичних, торгово-економічних і гуманітарних питань, відкрила нові можливості для поступового наближення України до Європейського Союзу.

У 2014 році Європейський Союз та Україна підписали Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Укладення Угоди про асоціацію відповідає законодавчо визначеним зовнішньополітичним прагненням України і являє собою логічний етап еволюції відносин між Україною та Європейським Союзом. Принципові зміни, визначені Угодою про асоціацію, стосуються суттєвого розширення предмета двостороннього співробітництва та виходу за межі економічно-соціальної співпраці з одночасним збільшенням двосторонніх зобов'язань сторін у політико-правовій сфері (зовнішня та безпекова політика, військове співробітництво, юстиція тощо).

Окремо в дисертації приділено увагу діяльності Конституційної Комісії, яка є спеціальним допоміжним органом при Президентові України, та працює у складі трьох робочих груп, що розробляють зміни до Конституції України за пріоритетними напрямками реформування: децентралізації, удосконалення конституційних засад правосуддя та конституційного регулювання прав, свобод і обов'язків людини та громадянина.

Розділ 2 «Конституційно-правова реформа в Україні: методолого-теоретичні засади» складається з трьох підрозділів, де охарактеризовано

методологію дослідження конституційно-правової реформи, генезу конституційно-правової реформи, а також поняття та сутність конституційно-правової реформи в Україні.

У підрозділі 2.1 «Методологія дослідження конституційно-правової реформи в Україні» автор констатує, що наукове дослідження будь-якого державно-правового явища, особливо стосовно розкриття конституційно-правової реформи України як основи інтеграції до Європейського Союзу, потребує розроблення та обґрунтування комплексу відповідних методологічних підходів і прийомів для забезпечення всебічності наукового дослідження, а також достовірності та повноти отриманих наукових результатів. Застосування вибраного комплексного підходу поставило автора перед необхідністю органічного поєднання філософської, наукознавчої та правознавчої системи знань, методологічний потенціал яких створив передумови розробки і використання способів розв'язання поставлених завдань дослідження.

Найголовнішими методологічними орієнтирами для конституційного права України є утвердження гуманізму, пріоритету прав особи, громадянського суспільства перед державою, забезпечення вільного користування природними правами і свободами людини, їх захист від обмежень і посягань з боку держави, будь-яких юридичних і фізичних осіб, демократизація конституційного процесу та правової системи України в цілому.

Необхідність компаративного аналізу зарубіжного досвіду не викликає сумнівів, позаяк саме таким шляхом було здійснено пошук нових ідей і механізмів.

Відносини між державою та громадянським суспільством базуються на парадигмі людиноцентризму, якій притаманні соціологічні, нормативні й аксіологічні властивості. Завдяки соціологічному аспекту держава характеризується як створений громадянським суспільством інструмент з упорядкування та захисту прав і свобод людини та громадянина. З огляду на те, що Українська держава розвивається в напрямі демократичної та правової потрібно продовжувати пошук пріоритетів. При цьому важливим є обрання системи цінностей, які відповідали б національному менталітету, відстоювали людину, її права та свободи, тобто людиноцентриський підхід. У свою чергу нормативний аспект здійснюється на основі та у формі правового закону, тобто відбувається волевиявлення держави. Водночас аксіологічний аспект розкриває соціальне призначення країни.

У підрозділі 2.2 «Генеза конституційно-правової реформи в Україні» проаналізовано обставини зародження та розвитку конституційно-правової реформи в Україні на різних етапах історії української державності. Автором узагальнено етапи становлення конституційно-правової реформи в Україні: перший (1991 – 1996 рр.) – формування конституційного ладу незалежної України; другий (1996 – 2010 рр.) – реалізація положень Конституції України; третій (2011 – 2014 рр.) – підготовка змін до Конституції України та формування політико-правової системи українського конституціоналізму; четвертий (2014 р. до теперішнього часу) – формування процесу конституціоналізації європейської інтеграції.

Запропоновано авторський варіант визначення конституціоналізації процесу європейської інтеграції як комплексу заходів зі створення конституційних та інших

правових умов для визначення засад членства України в Європейському Союзі, яке полягає в закріпленні в нормах Конституції України головних основ участі України в Європейському Союзі, а також втілення права Європейського Союзу у правову систему України.

У підрозділі 2.3 «*Поняття та сутність конституційно-правової реформи в Україні*» з'ясовано, що конституційно-правова реформа спрямована на те, щоб: сформуванати дієвий механізм державної влади; забезпечити пряму участь громадян держави в формуванні державної та муніципальної влади; запроваджувати санкції за порушення державними органами конституційних норм; забезпечувати баланс між компетенцією Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та органів судової влади тощо.

Сутність конституційно-правової реформи полягає в розв'язанні суперечностей між потребами розвитку суспільства та нормами, які містяться в Основному Законі країни, вона безпосередньо пов'язана з конституціоналізацією, яка є способом удосконалення норм права і всієї системи права. Тобто конституціоналізм став метою конституційних перетворень, у свою чергу конституційно-правова реформа є основним напрямом формування сучасного конституціоналізму.

Розділ 3 «Конституційно-правове забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито інституційне забезпечення співробітництва України з Європейським Союзом, проаналізовано конституційно-правові основи інтеграції законодавства України до законодавства Європейського Союзу, визначено напрями вдосконалення конституційно-правової реформи в Україні на підставі досвіду Європейського Союзу.

У підрозділі 3.1 «*Конституційно-правова основа та інституційне забезпечення співробітництва України із Європейським Союзом*» розглянуто, що інтеграція в європейський політичний, економічний і гуманітарний простір визначається стратегічним орієнтиром і системоутворюючим чинником державно-правового розвитку; в політико-правовому вимірі співпраця з Європейським Союзом означає передусім зміцнення демократичності політичної системи та її інститутів, удосконалення правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і поваги до прав людини.

Розглянуто роль Президента України у процесі підписання та ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році. Після підписання зазначеної Угоди відносини сторін почали розбудовуватися в якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції, це стало черговим кроком на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

Проаналізовано роль Верховної Ради України, зміцнення якої відбулося після створення Комітету з питань Європейської інтеграції четвертого скликання в червні 2002 р., адже саме при п'ятому скликанні Постановою Верховної Ради України було утворено Спільну парламентсько-урядову комісію з інтеграції України до Європейського Союзу. Спільна комісія з інтеграції України до Європейського

Союзу була тимчасовим робочим органом, який створювався для розгляду питань, що виникали у зв'язку з підготовкою до нової базової угоди між Україною та Європейським Союзом з метою інтеграції, включаючи питання всебічної оцінки ходу та результатів переговорного процесу щодо співробітництва та інтеграції України до Європейського Союзу, аналізу потенціалу держави стосовно виконання міжнародних зобов'язань за угодами з Європейським Союзом, реформування системи державного управління та адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу, а також залучення громадськості до обговорення та розробки узгодженої позиції з визначених питань.

Охарактеризовано роль Кабінету Міністрів України та визначено, що першими кроками у процесі створення інституційного механізму було прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Цією постановою на Міністерство юстиції було покладено координацію діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, щодо забезпечення адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, а для забезпечення взаємодії центральних органів виконавчої влади при Міністерстві юстиції було створено Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Автором виокремлено еволюцію інституційного забезпечення європейської інтеграції згідно зі створенням інституційних умов реалізації євроінтеграційної стратегії України та відповідно до конституційно-правової реформи в Україні та зміною форм правління, що призводило до перегляду повноважень між органами державної влади і коригувань внутрішніх інституційних засад європейської інтеграції держави.

У підрозділі 3.2 «Конституційно-правові основи інтеграції законодавства України до законодавства Європейського Союзу» зазначено, що згідно з Копенгагенськими критеріями вступ до Європейського Союзу країн Центральної та Східної Європи буде можливим тільки в разі визнання та дотримання країнами-кандидатами основоположних принципів Європейського Союзу, а також обов'язкового прийняття *acquis* Європейського Союзу – сукупності цілей, принципів і норм спільної політики та законодавства Європейського Союзу, а також юридичних та інституційних механізмів їхнього впровадження. Фактично, у Конституції України втілилася загальна тенденція розвитку системи конституціоналізму – тенденція інтернаціоналізації, що виражається передусім у зближенні національного конституційного права з міжнародним публічним правом, а міжнародні правові документи, отримавши визнання міжнародного співтовариства, стають так званими міжнародно-правовими стандартами, що сприймаються та закріплюються в національних правових системах окремих країн.

Розглянуто внутрішні та зовнішні відносини в контексті євроінтеграції України, які стають дедалі важливішими на державному та громадському рівнях. Як наголошує автор, саме з 2014 року розпочався процес конституціоналізації європейської інтеграції, який започаткував новий етап зовнішніх відносин – євроінтеграційний.

На підставі проаналізованого досвіду конституційних реформ при вступі до Європейського Союзу Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Литви, Латвії, Естонії, Болгарії, Данії, Іспанії, Люксембургу, Фінляндії та Швеції резюмовано, що зміни й доповнення до конституцій в обов'язковому порядку стосувалися: посилення ролі міжнародного договору у внутрішньодержавних правових системах; перегляду повноважень органів державної влади та обов'язкового проведення референдуму з питань щодо вступу до Європейського Союзу.

У підрозділі 3.3 «Напрями удосконалення конституційно-правової реформи в Україні на підставі досвіду Європейського Союзу» наголошується на тісних відносинах між Україною та Європейським Союзом, які від початкових політичних декларацій і надання технічної та фінансової допомоги Європейським Союзом перетворилися на співробітництво, яке охопило широке коло питань у різних сферах діяльності із залученням значної кількості урядових і ділових партнерів, представників громадськості. Упродовж останніх кількох десятиріч у країнах Європейського Союзу спостерігається тенденція до більшої децентралізації й автономії органів місцевого самоврядування.

Досвід реформ країн Європейського Союзу свідчить, що децентралізація відіграє важливу роль у демократизації і трансформації суспільства, переходу до інститутів, заснованих на ініціативі та відповідальності окремої людини та громади, надає можливість виокремити такі передумови успішної імплементації децентралізаційних процесів для створення ефективної моделі управління в системі децентралізованої влади: по-перше, утвердження принципу верховенства права; по-друге, визнання та гарантії місцевого самоврядування тощо. Муніципальна реформа є окремим напрямом конституційно-правової реформи, але у зв'язку з тим, що відсутня Концепція муніципальної реформи, яка б передбачала послідовність її здійснення, головним завданням є побудова в Україні демократичної системи місцевого самоврядування, що забезпечить територіальним громадам право самостійно вирішувати на основі Конституції та законів України питання місцевого значення. Необхідно на законодавчому рівні прийняти Муніципальний кодекс, який надасть можливість органам місцевого самоврядування реагувати в разі необґрунтованого втручання в їх діяльність префекта тощо.

Беззаперечним напрямом удосконалення конституційно-правової реформи в Україні на підставі досвіду Європейського Союзу є залучення до її здійснення інститутів громадянського суспільства. На нашу думку, ще одним напрямом удосконалення конституційно-правової реформи в Україні на підставі досвіду Європейського Союзу є питання виконання рішень Європейського суду з прав людини.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає в дослідженні конституційно-правової реформи як основи інтеграції України до Європейського Союзу, обґрунтуванні концептуальних підходів до зміни відповідних законодавчих норм. Серед узагальнень, підсумкових положень, висновків, рекомендацій і пропозицій, на додаток до тих, які зазначено в

науковій новизні одержаних результатів, найголовніше дослідницьке значення мають такі:

1. У сучасній вітчизняній науці відсутні наукові розробки, присвячені комплексному дослідженню конституційно-правової реформи та інтеграції України до Європейського Союзу. За цих умов особливої ваги набуває потреба вдосконалення Конституції України як Основного Закону нашої країни. У нормах чинної Конституції України знайшли втілення світові і європейські цінності конституціоналізму, проте в даний час назріла гостра необхідність проведення конституційно-правової реформи з метою оновлення Основного Закону.

2. Конституційно-правова реформа зумовлена потребою у відпрацюванні сучасних підходів до розвитку права і законодавства, зокрема формування демократичної, правової та соціальної держави. Аналіз вказаних досліджень, присвячених конституційно-правовій реформі та інтеграції України до Європейського Союзу, здійснюється в різних галузях науки, проблема європейської інтеграції України є і залишається предметом постійних наукових досліджень, але існує необхідність продовження наукових розробок щодо правової формалізації конституційно-правової реформи та інтеграції України до Європейського Союзу. До того ж, проблема розвитку України та її входження до Європейського співтовариства аналізувалася вченими, переважно, через призму політичних, соціальних і гуманітарних чинників. Разом з тим, за межами досліджень залишилися питання, які пов'язані з комплексним, насамперед юридичним, обґрунтуванням здійснення конституційно-правової реформи як основи інтеграції України до Європейського Союзу.

3. Наукове дослідження будь-якого державно-правового явища, особливо стосовно розкриття конституційно-правової реформи України як основи інтеграції до Європейського Союзу, потребує розроблення та обґрунтування комплексу відповідних методологічних підходів і прийомів для забезпечення всебічності наукового дослідження, а також достовірності та повноти отриманих наукових результатів. Найголовнішими методологічними орієнтирами для конституційного права України є утвердження гуманізму, пріоритету прав особи, громадянського суспільства перед державою, забезпечення вільного користування природними правами і свободами людини, їх захист від обмежень і посягань з боку держави, будь-яких юридичних і фізичних осіб, демократизація конституційного процесу та правової системи України в цілому.

4. Узагальнено етапи становлення конституційно-правової реформи в Україні: перший (1991 – 1996 рр.) – формування конституційного ладу незалежної України; другий (1996 – 2010 рр.) – реалізація положень Конституції України; третій (2011 – 2014 рр.) – підготовка змін до Конституції України та формування політико-правової системи українського конституціоналізму; четвертий (2014 р. до теперішнього часу) – формування процесу конституціоналізації європейської інтеграції.

5. З'ясовано, що конституційно-правова реформа спрямована на те, щоб: сформувати дієвий механізм державної влади; забезпечити пряму участь громадян держави в формуванні державної та муніципальної влади; запроваджувати санкції за

порушення державними органами конституційних норм; забезпечувати баланс між компетенцією Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та органів судової влади тощо.

Вважаємо, що дискусійним питанням є проблема необхідності реформи. Основний Закон закріпив основні здобутки світового конституціоналізму та визначив їх як ціннісні орієнтири розвитку країни та громадянського суспільства, зокрема закріпив такі принципи: верховенство права і конституції, непорушність прав та свобод людини і громадянина, демократична організація держави, поділ влади тощо. А тому можна стверджувати, що необхідність проведення конституційно-правової реформи зумовлена потребами оптимізації функціонування та збалансування політичної системи держави, а також наростанням політичної та економічної криз в Україні.

6. Досліджено, що ключовим елементом успішної інтеграції України до Європейського Союзу є досягнення певного рівня узгодженості законодавства нашої країни з правовими нормами Євросоюзу. Зближення українського законодавства з сучасною європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в межах Європейського Союзу і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався в державах-членах Європейського Союзу, а також створить необхідні передумови для отримання Україною статусу асоційованого члена Євросоюзу, що є головним зовнішньополітичним пріоритетом України.

7. Для формування конституційно-правових основ інтеграції законодавства України до законодавства Європейського Союзу доречно здійснити такі заходи: перекласти українською мовою директиви та інші акти Європейського Союзу; сформуванню інформаційно-пошукової системи законодавства Європейського Союзу, до якого має бути адаптоване законодавство України; провести належну професійну підготовку фахівців, у тому числі юристів, які мають безпосередньо забезпечувати процес зближення законодавства; розробити глосарій термінів законодавства Європейського Союзу, за допомогою яких можна було б здійснити перехід до застосування разом із країнами-членами Європейського Союзу уніфікованої юридичної і спеціальної термінології.

8. Розвиток країни як демократичної та правової держави визначається тим, наскільки раціональною й ефективною є організація влади в державі, саме тому конституційно-правова реформа місцевого самоврядування зумовлена об'єктивними причинами фундаментального характеру. Муніципальна реформа є окремим напрямом конституційно-правової реформи, але у зв'язку з тим, що відсутня Концепція муніципальної реформи, яка б передбачала послідовність її здійснення, головним завданням є побудова в Україні демократичної системи місцевого самоврядування, що забезпечить територіальним громадам право самостійно вирішувати на основі Конституції та законів України питання місцевого значення. Необхідно на законодавчому рівні прийняти Муніципальний кодекс, який надасть можливість органам місцевого самоврядування реагувати в разі необґрунтованого втручання в їх діяльність префекта тощо.

Окрім того, варто на законодавчому рівні розробити Концепцію гуманітарного розвитку України адже перед нашою державою відкривається можливість ефективної реалізації людського потенціалу. Майже всі країни Центральної та Східної Європи демонструють високі показники розвитку завдяки інтеграції до Європейського співтовариства, зокрема політичних і безпекових структур. Гуманітарний розвиток є моделлю розвитку, який орієнтований на розкриття потенціалу людини. У свою чергу в нашому суспільстві створюються гідні умови для реалізації всіх можливостей соціуму (культурних, творчих, інтелектуальних тощо).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Серeda Т. М. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 50–56.
2. Серeda Т. М. Імплементация законодавства України до стандартів Європейського Союзу: сучасний стан. *Митна справа*. 2013. № 1 (85). Ч. 2. Кн. 1. С. 9–13.
3. Серeda Т. М. Практика Європейського Союзу з прав людини як джерело судового правозастосування. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 1 (13). С. 134–140.
4. Серeda Т. М. Загальнотеоретична характеристика механізму імплементації норм права Європейського Союзу в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2 (87). С. 405–411.
5. Серeda Т. М. Порядок денний асоціації Україна – Європейський Союз: імплементація основоположних засад в конституційне законодавство України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7. № 3 (24). С. 88–91.
6. Серeda Т. М. Правова регламентація здійснення конституційно-правової реформи в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. С. 17–21.
7. Серeda Т. М. Правові аспекти захисту прав людини і громадянина в практиці Конституційного Суду України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. № 1. С. 132–140.
8. Серeda Т. Н. Методология исследования конституционно-правовой реформы в Украине. *Право и политика*. 2015. № 4. С. 105–110.
9. Серeda Т. М., Тарасенко К. В. Конституційно-правова основа та інституційне забезпечення співробітництва України із Європейським Союзом. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 400–404.
10. Серeda Т. М. Конституційно-правові основи інтеграції України до законодавства Європейського Союзу. /Т. М. Серeda // *Юридична Україна*. – 2017. – №4(172). – С. 4-11.
11. Серeda Т. М. Взаємодія права Європейського Союзу з міжнародним правом. *Актуальні проблеми права очима молодих учених: тези підсумк. наук.-теорет. конф.: у 2 ч. (м. Київ, 4 бер. 2014 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. Ч. 2. С. 88–91.

12. Серета Т. М. Проблеми уніфікації та гармонізації правової охорони інтелектуальної власності Європейського Союзу. *Особливості та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні: тези підсумк. наук.-теорет. конф.* (м. Київ, 15 квіт. 2014 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 151–153.

13. Серета Т. М. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України. *Проблеми становлення України як демократичної та правової держави: матеріали круглого столу* (м. Київ, 17 жовт. 2014 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 34–35.

14. Серета Т. М. Конституційна реформа в Україні. *Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України: матеріали Всеукр. підсумк. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 12 бер. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. Ч. 1. С. 272–274.

15. Серета Т. М. Судово-правова реформа в Україні в контексті вдосконалення Конституції України. *Конституція України: шляхи вдосконалення: матеріали круглого столу* (м. Київ, 25 черв. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 53–55.

16. Серета Т. М. Основні напрямки конституційно-правової реформи в Україні. *Конституція як основа розвитку правової системи. VIII Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повід. Міжнарод. наук. конф. молодих учених, аспіран. і студ.* (м. Харків, 2–3 жовт. 2015 р.). За заг. ред. проф. А. П. Гетьмана. Харків: Видавництво права людини, 2015. С. 187–189.

17. Серета Т. М. Предмет наукового опрацювання конституційно-правової реформи в Україні. *Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. Проблеми та виклики імплементації: Міжнарод. конф. для студ. та аспіран.* (м. Львів, 12 лют. 2016 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. С. 22–25.

18. Серета Т. М. Порівняльно-правова характеристика Угоди про асоціацію та Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом. *Закарпатські правові читання: матеріали VIII Міжнарод. наук.-практ. конф.* (м. Ужгород, 21–23 квіт. 2016 р.) / за заг. ред. В. І. Смоланки, О. Я. Рогача, Я. В. Лазура. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2016. Т. 1. С. 151–155.

19. Серета Т. М. Децентралізація влади в Україні як засіб посилення демократії та підвищення стабільності конституційного ладу. *Законодавче забезпечення вдосконалення правової системи України щодо захисту прав і свобод людини і громадянина: матеріали наук.-практ. конф.* (м. Київ, 25 трав. 2016 р.) / під заг. ред. К. І. Чижмарь. Київ: ППО МЮУ, 2016. С. 50–55.

20. Серета Т. М. Поняття та сутність конституційно-правової реформи. *Принципи сучасного конституціоналізму та Основний Закон України. IX Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повід. Міжнарод. наук. конф.* (м. Харків, 4–5 лист. 2016 р.) / За заг. ред. проф. А. П. Гетьмана. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2016. С. 237–239.

21. Серета Т. М. Генеза конституційно-правової реформи в Україні. *Правові реформи в Україні*: матеріали VIII Всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 24 лист. 2016 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 54–60.

22. Серета Т. М. Конституційно-правові основи інтеграції законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 8 груд. 2016 р.): у 2 ч. Полтава: ПУЕТ, 2016. Ч. 1. С. 193–198.

АНОТАЦІЯ

Серета Т.М. Конституційно-правова реформа як основа інтеграції України до Європейського Союзу. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню конституційно-правової реформи в Україні як основи інтеграції України до Європейського Союзу. На підставі аналізу доктринальних і нормативно-правових вітчизняних та зарубіжних джерел у роботі розкрито теоретико-методологічне підґрунтя та права регламентація конституційно-правової реформи та інтеграції України до Європейського Союзу, генеза, поняття, сутність і конституційно-правову основу та інституційне забезпечення співробітництва України з Європейським Союзом.

Запропоновано власний погляд на конституційно-правову реформу в Україні в контексті інтеграції до Європейського Союзу. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення Конституції України та чинного законодавства у зв'язку з необхідністю здійснення конституційно-правової реформи в Україні як основи інтеграції України до Європейського Союзу.

Ключові слова: Конституція України, конституційно-правова реформа, конституціоналізація європейської інтеграції, адаптація законодавства, Європейський Союз, верховенство права, інституційний механізм конституційно-правової реформи, державно-правовий розвиток.

АННОТАЦИЯ

Серета Т.Н. Конституционно-правовая реформа как основа интеграции Украины в Европейский Союз. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию конституционно-правовой реформы в Украине как основы интеграции Украины в Европейский Союз. На основании анализа доктринальных и нормативных правовых отечественных и зарубежных источников в работе раскрыто теоретико-методологическое основание

и правовая регламентация конституционно-правовой реформы и интеграции Украины в Европейский Союз, генезис, понятие, сущность и конституционно-правовую основу и институциональное обеспечение сотрудничества Украины с Европейским Союзом.

Предложено собственный взгляд на конституционно-правовую реформу в Украине в контексте интеграции в Европейский Союз. Определены основные проблемы нормативного правового обеспечения эффективности конституционно-правовой реформы в Украине.

Ключевые слова: Конституция Украины, конституционно-правовая реформа, конституционализация европейской интеграции, адаптация законодательства, Европейский Союз, верховенство права, институциональный механизм конституционно-правовой реформы, государственно-правовое развитие.

SUMMARY

Sereda T. Constitutional and legal reform as a basis for the integration of Ukraine into the European Union. – *On rights of a manuscript.*

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in Law by specialty 12.00.02 – Constitutional law; Municipal law. – National Academy of Internal Affairs, Kiev, 2017.

The thesis is devoted to the examination of constitutional and legal reform in Ukraine as the basis of Ukraine's integration into the European Union. On the basis of doctrinal and legal local and foreign sources in the disclosed theoretical and methodological background and legal regulation of constitutional and legal reforms and integrating Ukraine into the European Union, genesis, concept, nature and the constitutional and legal framework and institutional support of Ukraine's cooperation with the European Union. The content of the main functions of constitutional and legal reform in Ukraine. Characterized the development of constitutional and legal reform in Ukraine highlighted its main stages.

A look at its own constitutional and legal reform in Ukraine in the context of integration into the European Union. The main problem of legal security effectiveness of constitutional and legal reform in Ukraine. Suggestions for improving the Constitution of Ukraine and current legislation in relation to the necessity of constitutional and legal reform in Ukraine as the basis of Ukraine's integration into the European Union.

Separately, the work of the Constitutional Commission, which is a special subsidiary body under the President of Ukraine, is devoted to the work of the Constitutional Commission, and it works as a group of three working groups that are developing amendments to the Constitution of Ukraine on priority areas of reform: decentralization, improvement of the constitutional principles of justice and constitutional regulation of rights, freedoms and Responsibilities of a person and a citizen.

The most important methodological guidelines for the constitutional law of Ukraine are the promotion of humanism, the priority of the rights of individuals, civil society to the state, ensuring the free use of natural rights and human freedoms, their protection against restrictions and encroachments on the part of the state, any legal and natural persons, democratization of the constitutional process And the legal system of Ukraine as a whole.

The author summarizes the stages of formation of the constitutional-legal reform in Ukraine: the first (1991 – 1996) – formation of the constitutional system of independent Ukraine; Second (1996 – 2010) – implementation of the provisions of the Constitution of Ukraine; Third (2011 – 2014) – preparation of amendments to the Constitution of Ukraine and formation of the political and legal system of Ukrainian constitutionalism; The fourth (from 2014 to the present) – the formation of the process of constitutionalization of European integration.

The author's version of the definition of the constitutionalization of the European integration process as a complex of measures for the creation of constitutional and other legal conditions for determining the principles of Ukraine's membership in the European Union is proposed, which is to consolidate the main principles of Ukraine's participation in the European Union in the norms of the Constitution of Ukraine, as well as the implementation of the European Union's right to The legal system of Ukraine.

The essence of the constitutional-legal reform is to resolve the contradictions between the needs of the development of society and the norms contained in the Basic Law of the country, it is directly related to constitutionalization, which is a way to improve the norms of law and the entire system of law. That is, constitutionalism has become the goal of constitutional reforms, in turn, the constitutional and legal reform is the main direction of the formation of modern constitutionalism.

It is considered that integration into the European political, economic and humanitarian space is determined by the strategic orientation and system-forming factor of state-legal development; In political and legal terms, cooperation with the European Union means, first of all, strengthening the democratic system of the political system and its institutions, improving the legal framework and ensuring the transparency of national legislation, deepening the culture of democracy and respect for human rights.

The author outlines the evolution of the institutional provision of European integration in accordance with the creation of institutional conditions for the implementation of the European integration strategy of Ukraine and in accordance with the constitutional and legal reform in Ukraine and the change in the forms of government, which led to the revision of powers between the state authorities and adjustments of the internal institutional foundations of European integration of the state.

The internal and external relations in the context of European integration of Ukraine are considered, which are becoming more and more important at the state and public levels. As the author emphasizes, since 2014, the process of constitutionalization of European integration has begun, which has begun a new stage of external relations – Eurointegration. Based on the experience of constitutional reforms analyzed at the time of joining the European Union, Poland, Hungary, the Czech Republic, Slovakia, Lithuania, Latvia, Estonia, Bulgaria, Denmark, Spain, Luxembourg, Finland and Sweden conclude that amendments and additions to the constitutions were mandatory: Strengthening the role of an international treaty in domestic legal systems; The review of the powers of state authorities and the mandatory holding of a referendum on issues of accession to the European Union.

Keywords: The Constitution of Ukraine, constitutional and legal reform, konstytutsionalizatsiya European integration and adaptation of the European Union, the

rule of law, institutional mechanism for constitutional and legal reform, public-legal development.